

BOHEMIA ET HUNGARIA

Összeállításunk elé

Közel egy időben jelent meg a középkori Európa térképén két új királyság: a Přemysl uralkodóház Csehországa és az Árpádok Magyarországa. A keresztyén és latin Európa határait kelet felé terjesztő két szomszédos feudális állam kapcsolatai a kezdetektől fogva szorosak voltak. Szövetségek és konfliktusok, dinasztikus összefonódás és érdekellentétek, sokrétű kulturális-gazdasági csereforgalom és egymás ellen viselt háborúk jellemezték e kapcsolatokat. Mint a korabeli Európa bármely két másik szomszédos országának a viszonyát. Hiába keresett a múlt században a nemzeti ideológia cseh vagy magyar képviselője kizárólag összeütközéseket és ellentéteket az „előidőkben”, ha tudatosan nem hunyta be a szemét, kapcsolataink gazdag pozitív hagyományait is észre kellett vennie.

A kezdeteknél ott áll Adalbert prágai püspök alakja. Sokáig úgy tartották, első királyunkat, Istvánt ő keresztelte meg (az újabb kutatások szerint bérmálta). Ez az előkelő cseh családból származó főpap, aki a pogányok között halt vértanúhalált, akár a közép-európai szolidaritás középkori jelképe is lehetne, hiszen hazáján kívül Magyar- és Lengyelországban is fontos szerepet játszott. Hosszan sorolhatnánk közös történelmünk emlékezetes pillanatait: kölcsönös haszonnal járó érintkezéseket, termékenyítő hatások, közös föllépések példáit. Ott sorakoznak ebben a cseh—magyar panteonban a Husz Jánost hallgató magyar diákok, Bethlen Gábor, a fölkelt cseh rendek szövetségese, a Sárospatakon négy esztendeig tanító Comenius, a Csehországban diákoskodó II. Rákóczi Ferenc, a Türelmi rendelet után Cseh- és Morvaországba induló magyar református prédikátorok. Politikusok, írók, gondolkodók. Jószerivel a tudomány sem vette számba kapcsolataink sok szálát. Egyetlen példát említve csupán: a „magyar Prágáét”. Évszázadok során hány magyar járta meg királyi küldöttségben, elhurcolt rabként (mint a kamasz Hunyadi Mátyás vagy Kazinczy Ferenc), diákként, látogatóként a Moldva-parti cseh metropolist! Sárkány Oszkár közel fél évszázada csak egyetlen korszak (az 1773—1849 közötti évek) magyar utazóit mutatja be, névsorában többek között Toldy Ferenc, Pulszky Ferenc, Szalay László és Széchenyi István is szerepel. Szabadunk második felében pedig a cseh fővárosba induló magyar utazónak Németh László sorait kínálhatjuk eligazító kalauzként, idén lesz éppen ötven esztendeje, hogy a Tanúban e szavakat papírra vetette: „Képzeljünk el egy várost, amelynek a közepén hatalmas folyó folyik, bal partján házak füstös tengere, jobb partján villáktól villogó hegyek, a fekvése Budapesté, s mégsem Budapest. Aki járt ilyen városban, megérti, miért olyan izgató a magyar olvasó számára a cseh irodalom: az ember úgy tájékozódik benne, mintha otthon volna s mégis idegenben van.”

Összeállításunk ennek a felismerésnek a jegyében készült. Egy szomszédos, velünk rokon sorsú nép irodalmáról, történelméről és kapcsolatainkról szólnak az egyes írások szerzői. A nálunk is annyira népszerű Jaroslav Hašekről (akinek 100. születésnapját április 30-án ünnepelték meg szerte a világon), arról a Bohumil Hrabalról, aki talán a mai cseh próza legkedveltebb mestere Magyarországon. A cseh és a magyar nacionalizmus kapcsolatait, érdekellentéteit (az ellentétek alapját) mindmáig fölületesen ismerjük, az elődeinktől örökölt előítéletek háttérének tisztázása aktuális feladat, néhány dolgot erre kíván vállalkozni. Az évtizedek

távolából egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy a századforduló Közép-Európája mennyi fontos új vívmányt, felismerést adott a világ tudományának és művészetének. A cseh politikai gondolkodás, művészeti élet és irodalom történetében is hallatlanul izgalmas volt ez a korszak. Ennek a szellemi pezsgésnek néhány jelenségét szeretnénk ezúttal bemutatni. Természetesen összeállításunkon végighúzódik — többé vagy kevésbé láthatóan — egy bizonyos magyar szempont; az érdekelt bennünket, ami gazdagíthatja a mi kultúránkat, olyan történelmi események, melyek megismerésére éppen kapcsolataink jövőjét szem előtt tartva van szükségünk. Ilyen terjedelmű összeállítástól hiba volna bármilyen értelemben teljességet számonkérni, hiszen a cseh kultúra és irodalom Közép-Európában a leggazdagabb hagyománnyal rendelkezők közé tartozik. Írásaink együttesét ezért inkább jelzésnek, figyelemfölvívásnak szánjuk.

Szándékunk nem több és nem kevesebb annál, hogy „lefordítsuk” mai viszonyainkra közös örökségünknek azokat a tanulságait, melyekre említett tanulmányában (Magyarok Prágában) 1936-ban Sárkány Oszkár figyelmeztetett: „Közép-Európán belül Magyarország és Csehország szorosabban összetartozik. A magyar és a cseh történelem között sok a mélyebb alapokra visszavezethető párhuzam, s a két nép életében — a gyakori ellenségeskedés mellett is — megvoltak a sorsközösség pillanatai. Talán sohasem éreztük ezt elég mélyen át, Morván innen és túl. Szomszédok voltunk: összekapcsolt bennünket valami magasabb egység, nemcsak a közös uralkodó, a közös nyomor, hanem a közös s egyben bámulatosan hasonló földrajzi helyzet s táji elhelyezkedés is.”

K. GY. CS.

ALFONS MUCHA RAJZA

ALFONS MUCHA (1860—1939)

A szecesszió világhírű festője és rajzművésze Dél-Morvaországból származik. Hazai tanulói után Bécsbe és Párizsba megy. A századforduló művészeti világának egyik jellegzetes alakja. Élete utolsó időszakát Prágában töltötte.